

Asia: HE 98/2002 vp Hallituksen esitys eduskunnalle avoimuusrekisterilaiksi

- Kannatamme avoimuusrekisteriä, jonka soveltamisalana on ensivaiheessa eduskunta ja ministeriöt.
- Vaikuttamistoiminnan määrittely, eli vaikuttaminen talousarvioon, määrärahojen käyttöön sekä säädöshankkeiden ja politiikkaohjelmien sisältöön on sisällytettävä lain 6 §:ään Rekisterin tiedot.
- Eri sidosryhmistä koostuva neuvottelukunta on tarpeen. Eettiset edunvalvonnan ohjeet on luotava ennen kuin rekisteri on käytössä. Neuvottelukunta voi antaa asiantuntija-apua Valtiontalouden tarkastusvirastolle rekisterin rakentamisessa ja sen käytön ohjeistuksessa.
- Ehdotamme, että vaikuttamistoiminnan taloudelliset resurssit ilmoitetaan arviopohjaisesti sopivassa suuruusluokassa kuten mietinnössä alun perin ehdotettiin.

Vaikuttamistyötä tekevät lobbarit järjestöissä, yrityksissä ja vaikuttajaviestintätoimistoissa kannattavat lobbauksen avoimuusrekisteriä. Lobbareiden verkosto, Edunvalvontafoorumi, otti kantaa jo helmikuussa 2019 lakiesityksen avoimuusrekisterin puolesta. Kannatamme, että rekisterin soveltamisalaksi otetaan ensivaiheessa eduskunta ja ministeriöt.

Lausuntokierroksen jälkeen lakiesitys on tarkentunut pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen vaikuttamisen ja siihen liittyvän elinkeinona harjoitettavan neuvonnan sääntelyyn. On ymmärrettävää, että rekisteröintivelvollisuuteen säädetään myös poikkeuksia ns. pienimuotoiseen vaikuttamistoimintaan. Esimerkiksi kansanedustajat tekevät erilaisia yritys- ja järjestövierailuja vaalipiirissään.

Avoimuusrekisterin keskeisin tavoite on lainsäädännöllisen jalanjäljen avaaminen. Tämän takia pitkäjänteinen ja suunnitelmallinen vaikuttamistoiminta on tärkeä määritellä tarkasti. Lausuntokierroksen jälkeen se on selkeämmin määritelty kuin mietinnössä. **Lakiesityksen perustelujen mukaan vaikuttamista on esimerkiksi talousarvioon, määrärahojen käyttöön sekä säädöshankkeiden ja politiikkaohjelmien sisältöön vaikuttaminen. Tämä on sisällytettävä myös lain 6 §:ään Rekisterin tiedot.**

Toimintailmoitukseen kirjattava yhteydenpidon aihe helpottaa rekisteristä tietoja etsiviä henkilöitä ja tukee rekisterin tavoitetta avata lainsäädännöllistä jalanjälkeä. Demokratiamme vahvuus on laaja-alainen yhteiskunnallinen vuorovaikutus, joten päättäjien, virkamiesten, kansalaisten ja lobbareiden välistä yhteydenpitoa ei pidä rajoittaa. Toimintailmoitukseen kirjattavien yhteydenottojen teema on kirjattava aihelähtöisesti eikä sitä pidä ulottaa vapaamuotoisiin keskusteluihin.

Vaikuttamistoiminnan neuvonnan osalta on ollut pelkoja kaksinkertaisesta raportoinnista. Perusteltua on, että vain toinen osapuolista raportoi yhteydenpidosta. Kaksinkertaisen raportoinnin riski sisältyy myös tilanteisiin, joissa pitkäjänteistä vaikuttamistoimintaa harjoittava yritys käyttää myös vaikuttajaviestintätoimiston palveluita, jolloin vaikuttaminen voi näyttäytyä todellista laajempaan.

Pidämme tärkeänä, että Valtiontalouden tarkastusviraston yhteyteen perustetaan eri sidosryhmistä koostuva neuvottelukunta viralliseksi yhteistyöelimeksi, joka seuraa rekisterin toimeenpanoa ja voi tehdä aloitteita toiminnan kehittämiseksi. Erityisen tarpeellista on, että neuvottelukunta aloittaa toimintansa jo ennen kuin rekisteri on käytössä, kuten lakiesityksessä esitetään. Neuvottelukunnan asettamista hyvissä ajoin ennen rekisterin käyttöönottoa puoltaa se, että neuvottelukunnan tehtävänä on laatia ja ohjeistaa, millaisia ovat hyvät edunvalvontatavat. Pidämme tärkeänä, että hyvällä edunvalvontatavalla luodaan yhtenäiset eettiset edunvalvonnan toimintaohjeet. Edunvalvontafoorumin vuonna 2014 luomat Edunvalvonnan eettiset ohjeet ovat erinomainen pohja tuleville toimintaohjeille.

Neuvottelukunta voi antaa arvokasta ja monipuolista asiantuntija-apua VTV:lle rekisterin käyttöön liittyvän ohjeistuksen valmistelussa. Ilmoitusvelvollisille on tarjottava säännönmukaista neuvontaa ja opastusta rekisterin käytöstä. Tähän on taattava riittävät resurssit. Kannatamme, että rekisteri on julkinen ja sen käyttö on maksutonta. Verkkopohjaisen rekisterin on oltava ilmoitusvelvolliselle hallinnollisesti kevyt ja erittäin käyttäjäystävällinen. Toimintailmoituksen käytännön toiminnassa datan viennin vaivattomuus ja rajapintojen rakenteelliset ratkaisut on otettava huomioon.

Oikeusministeriön tilaaman lobbauksen nykytilaa kartoittaneen tutkimuksen mukaan lobbausta harjoittavilla toimijoilla on hankaluuksia erottaa vaikuttamistoimintaan käytettyjä resursseja muun toiminnan resursseista. Esimerkiksi useissa järjestöissä samojen henkilöiden tehtäviin kuuluu sekä vaikuttamistyötä että sellaista työtä, joka ei liity lobbaamiseen. Useiden lainsäädäntöhankeiden valmistelukaari voi olla myös vuosikausia kestävä. Tämän takia on mahdotonta, että rekisteriin ilmoitettaisiin taloudellisia tietoja sellaisella tarkkuudella, joka esimerkiksi edellyttäisi laajaa talousseurantaa tai tiliöintejä ilmoitusvelvollisilta. Tällainen lisäisi kohtuuttomasti hallinnollista taakkaa.

Esitämme, että taloudellisten tietojen osalta palataan mietinnössä esitettyyn menettelyyn, eli taloudellisten resurssien ilmoittamiseen arviopohjaisesti sopivassa suuruusluokassa (esim. ei palkattua henkilökuntaa vaikuttamistoiminnassa, alle 1 henkilötyövuosi, 1–10 henkilötyövuotta jne. tai alle 10 000 euroa/vuodessa, 10 000–50 000 euroa vuodessa, 50 000–150 000 euroa jne.). Katsomme, että tämä antaa riittävän tarkan yleiskuvan vaikuttamistoiminnan resursseista kuormittamatta ilmoitusvelvollisia tarpeettoman paljon.

Helsingissä 14. syyskuuta 2022

Tuomo Yli-Huttula
Edunvalvontafoorumi
puheenjohtaja